

4. SYNOD BISKUPÓW

Z Lineamenta na 13. Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów „Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej” (fragmenty mówiące o liturgii)

Z Przedmowy

W ostatnich czasach słowo ewangelizacja odnosi się do działalności Kościoła w całej jego złożoności. Adhortacja apostolska Evangelii nuntiandi, opublikowana 8 grudnia 1975 r., zalicza do niej kaznodziejstwo, katechezę, liturgię, życie sakramentalne, pobożność ludową, świadectwo życia, które dają chrześcijanie (por. EN 17, 21, 48 nn). W Adhortacji tej Sługa Boży Paweł VI zawarł owoce Trzeciego Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów, który odbywał się od 27 września do 26 października 1974 r. na temat Ewangelizacja współczesnego świata. Dokument ten wniósł znaczny dynamizm w działalność ewangelizacyjną Kościoła w następnych dziesięcioleciach, której towarzyszyła autentyczna promocja ludzka (por. EN 29, 38, 70).

Z rozdziału II

13. Słowo Boże a przekaz wiary

Od czasów Soboru Watykańskiego II Kościół katolicki odkrył na nowo, że ów przekaz wiary rozumianej jako spotkanie z Chrystusem urzeczywistnia się poprzez Pismo Święte i żywą Tradycję Kościoła pod kierunkiem Ducha Świętego⁴³. W ten sposób Kościół odradza się wciąż na nowo z Ducha. W ten sposób nowe pokolenia otrzymują pomoc w swej drodze na spotkanie z Chrystusem w Jego ciele, co znajduje swój pełny wyraz w liturgii Eucharystii. Centralne znaczenie owej funkcji przekazu wiary zostało ponownie odkryte i ukazane w czasie dwóch ostatnich Zgromadzeń synodalnych. Było to w czasie synodu o Eucharystii, a w szczególności podczas zgromadzenia o Słowie Bożym w życiu i misji Kościoła. Podczas tych dwóch zgromadzeń Kościół został wezwany do rozważenia i pełnego uświadomienia sobie tej głębokiej dynamiki, która utwierdza jego tożsamość: Kościół przekazuje wiarę, którą sam żyje, którą wyznaje i o której daje świadectwo⁴⁴.

Uświadomienie sobie tego oznaczało postawienie przed Kościołem konkretnych zobowiązań i wyzwań, z którymi ma się zmierzyć owo zadanie przekazu wiary. Jest konieczne, aby w ludzie Bożym dojrzewała większa świadomość roli Słowa Bożego, jego mocy objawiającej i ukazującej intencje Boga względem ludzi, Jego plan zbawienia⁴⁵. Potrzebna jest większa troska o głoszenie Słowa Bożego w zgromadzeniach

⁴³ Por. Sobór Powszechny Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Dei Verbum*, n. 7n.

⁴⁴ Por. XII Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, *Przesłanie do Ludu Bożego*, CfXII Assemblea Generale Ordinaria del Sinodo dei Vescovi, *Messaggio al Popolo di Dio*, (24 października 2008), część trzecia: *L'Osservatore Romano*, 25 października 2008, s. 4.

⁴⁵ Por. Benedykt XVI, Posynodalna Adhortacja apostolska *Verbum Domini* (30 września 2010), n. 10. 75: All. a *L'Osservatore Romano*, 12 listopada 2010, s. 15, 74.

liturgicznych i bardziej przekonane oddanie się posłudze kaznodziejskiej⁴⁶. Potrzeba bardziej świadomie i z większą ufnością zwracać uwagę na rolę, którą Słowo Boże może odegrać w misji Kościoła, czy to w tej szczególnej chwili głoszenia orędzia zbawienia czy to w chwili bardziej refleksyjnej słuchania i dialogu z kulturami⁴⁷(...)

14. *Pedagogia wiary*

Przekaz wiary nie dokonuje się jedynie poprzez słowa, lecz wymaga relacji z Bogiem przez modlitwę, która jest wiarą w działaniu. W tym wychowaniu do modlitwy decydująca jest liturgia z właściwą sobie rolą pedagogiczną, gdzie podmiotem wychowującym jest sam Bóg, a prawdziwym nauczycielem modlitwy jest Duch Święty. (...)

Z pytań do rozdziału II

Słowo i Eucharystia to podstawowe nośniki i najlepsze sposoby, które pozwalają przeżywać wiarę chrześcijańską jako doświadczenie duchowe.

4. W jaki sposób dwa poprzednie Zgromadzenia Synodu Biskupów pomogły wspólnotom chrześcijańskim poprawić jakość słuchania Słowa w naszych Kościołach? W jaki sposób pomogły poprawić jakość naszych liturgii Eucharystii?

Z rozdziału III

18. *Inicjacja chrześcijańska, proces ewangelizacyjny*

Refleksja nad przekazem wiary, którą powyżej przedstawiliśmy, oraz przemiany społeczne i kulturowe, które stają przed chrześcijaństwem jako wyzwanie, zainicjowały wewnątrz Kościoła powszechny proces refleksji i rewizji dróg wprowadzania w wiarę i dopuszczania do sakramentów. Stwierdzenia Soboru Watykańskiego II⁶⁹, które w chwili, gdy były formułowane, brzmiały dla wielu wspólnot chrześcijańskich niczym życzenie, dziś stały się rzeczywistością w wielu Kościołach lokalnych. Można doświadczyć tak wielu wymienionych tu elementów, poczynając od świadomości, powszechnie już utwierdzonej, o istotowej więzi, która łączy sakramenty inicjacji chrześcijańskiej. Chrzest, bierzmowanie i Eucharystia są postrzegane nie jako trzy odseparowane sakramenty, lecz jako etapy drogi narodzin do dojrzałego życia chrześcijańskiego, w ramach jednej integralnej drogi inicjacji w wiarę. Inicjacja chrześcijańska jest już pojęciem i narzędziem duszpasterskim, które jest dobrze znane i zakorzenione w Kościołach lokalnych.

W tym procesie Kościoły lokalne, które chlubią się wielowiekową tradycją inicjacji w wiarę, wiele zawdzięczają młodszym Kościołom. Razem nauczono się przyjmować za model inicjacji w wiarę dorosłego, a nie dziecko⁷⁰. Udało się przywrócić znaczenie sakramentowi chrztu, przyjmując strukturę katechumenatu antycznego jako

⁴⁶ Por. *ibid.*, n. 58-60: All. a *L'Osservatore Romano*, 12 listopada 2010, s. 62-64.

⁴⁷ Por. *ibid.*, n. 90-98.110: All. a *L'Osservatore Romano*, 12 listopada 2010, s. 89-95, 103.

⁶⁹ Por. Sobór Powszechny Watykański II, Dekret o misyjnej działalności Kościoła *Ad gentes*, n. 14.

⁷⁰ Wielką rolę odegrało w tym procesie opublikowanie *Ordo Initiationis Christianae Adultorum*, editio typica 1972, reimpressio emendata 1974. Z tego rytuału czerpała natchnienie refleksja katechetyczna, w swej pracy nad rewizją praktyki katechetycznej.

wzorzec przy tworzeniu wytycznych duszpasterskich, które w naszych kontekstach kulturowych pozwalają na celebrację bardziej świadomą, lepiej przygotowaną i w większym stopniu mogącą zagwarantować, że w przyszłości nowo ochrzczeni będą uczestniczyć w życiu chrześcijańskim. Wiele wspólnot chrześcijańskich podjęło się znaczących rewizji swych praktyk chrzcielnych, zaangażowania rodziców, w wypadku chrztu dzieci, oraz unaocznili moment ewangelizacji, otwartego głoszenia wiary. Starano się wypracować liturgie sakramentu chrztu, w których więcej miejsca przeznaczono by na zaangażowanie wspólnoty i które wyraźniej ukazywałyby wsparcie dla rodziców w wypełnianiu ich zadania, a mianowicie wychowania chrześcijańskiego, które staje się coraz trudniejsze. Korzystając z doświadczenia katolickich Kościołów wschodnich, posłużono się mistagogią, aby wypracować drogi inicjacji, które nie kończyłyby się na progu celebracji sakramentów, lecz kontynuowały swą formacyjną funkcję również później, aby przypomnieć wyraźnie, że celem jest wychowanie do dojrzałej wiary chrześcijańskiej⁷¹⁴⁸.

Zestawienie to było bodźcem dla refleksji teologicznej i duszpasterskiej, która pamiętając o specyfice różnych obrządków, pomogła Kościołowi wypracować powszechnie zaaprobowane przeobrażenia własnych praktyk wprowadzania w wiarę i wychowywania do niej. Emblematyczna jest w tym względzie kwestia porządku sakramentów inicjacji. W Kościele istnieją różne tradycje. Różnorodność ta przejawia się w sposób wyraźny w kościelnych zwyczajach Wschodu i w praktyce zachodniej odnośnie do inicjacji dorosłych i inicjacji dzieci. Takie zróżnicowanie jest dodatkowo uwypuklone przez sposób, w jaki jest przeżywany i sprawowany sakrament bierzmowania.

Oczywiście można stwierdzić, że od sposobu, w jaki Kościół na Zachodzie będzie potrafił sobie poradzić z rewizją swych praktyk chrzcielnych, będzie zależało oblicze chrześcijaństwa w jego świecie w przyszłości oraz zdolność wiary chrześcijańskiej do przemawiania do jego kultury. Nie wszystko jednak w tym procesie rewizji zawsze funkcjonowało dobrze. Pojawiły się nieporozumienia czy raczej wola interpretowania postulowanych zmian jako okazji do wprowadzenia logiki zerwania z przeszłością: nowe praktyki duszpasterskie były postrzegane i pojmowane w świetle hermeneutyki twórczego zerwania z przeszłością, która we wprowadzanych innowacjach widziała możliwość osądu niedawnej przeszłości Kościoła, a zarazem możliwość wprowadzenia nieznanych dotąd form społecznych, by dać wyraz i żyć chrześcijaństwem dzisiaj. W tym kontekście przedstawiano niekiedy jako całkowicie niezbędne odejście od praktyki chrztu niemowląt. Z drugiej strony poważną przeszkodą dla dokonujących się rewizji była bierność niektórych wspólnot chrześcijańskich, które uważały, że zwykle powielanie stereotypowych czynności jest dla działalności Kościoła gwarancją jakości i sukcesu.

Proces rewizji przysporzył Kościołowi problemów i stworzył sytuacje, będące prawdziwym wyzwaniem, zobowiązującym wspólnoty chrześcijańskie do rozeznania, a następnie do przyjęcia nowego stylu działalności duszpasterskiej. Wielkim wyzwaniem dla Kościoła jest dziś niewątpliwie dojście do zgody w sprawie właściwego

⁷¹ Wszystkie te starania zostały objęte terminem «katechumenat chrzcielny» przez *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (15 sierpnia 1997), nn. 88-91

miejsca sakramentu bierzmowania. Na tę potrzebę wskazywano w czasie Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów o Eucharystii. Kwestię tę podjął również w posynodalnej adhortacji Papież Benedykt XVI⁷². W niedawnej przeszłości poszczególne konferencje episkopatów dokonały w tym względzie różnych wyborów, motywowanych różnymi perspektywami, w których postrzegano tę kwestię (pedagogiczną, sakramentalną, kościelną). Innym wyzwaniem dla Kościoła jest umiejętność przywrócenia treści i dynamizmu mistagogicznemu wymiarowi dróg inicjacji, bez którego drogi te byłyby pozbawione istotnego elementu w procesie wychowania do wiary. Jeszcze innym wyzwaniem jest w końcu potrzeba, by nie delegować na szkolne zajęcia wychowania religijnego zadania, które jest właściwe Kościołowi, a mianowicie głoszenia Ewangelii i wzbudzania wiary również u dzieci i młodzieży. Praktyczne rozwiązania w tej dziedzinie są bardzo zróżnicowane w zależności od kraju, co nie pozwala na wypracowanie wspólnych i takich samych rozwiązań. Jednakże problem ten dotyczy wszystkich Kościołów lokalnych.

Jak można się domyślać, dziedzina inicjacji jest rzeczywiście istotnym elementem ewangelizacji. «Nowa ewangelizacja» ma tu wiele do powiedzenia: potrzeba bowiem, by Kościół kontynuował z mocą i zdecydowanie podjęte już procesy rozeznawania, a zarazem znalazł nowe siły, by dać nową motywację tym podmiotom i wspólnotom, w których przejawia się znużenie i rezygnacja. Przyszłe oblicze naszych wspólnot zależy w dużej mierze od energii, które zainwestujemy w tę działalność duszpasterską, a także od konkretnych inicjatyw, które zaproponujemy i podejmiemy dla jej rozważenia i wprowadzenia w życie.

⁷² Por. Benedykt XVI, Posynodalna Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis* (22 lutego 2007), n. 18: AAS 99 (2007), 119: «W tym miejscu należy zwrócić uwagę na sprawę porządku sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego. W Kościele istnieją różne tradycje. Ta różnorodność jest widoczna wyraźnie w obyczajach kościelnych Wschodu, a także w praktyce zachodniej, odnośnie do wtajemniczenia dorosłych w porównaniu z wtajemniczeniem dzieci. Jednakże te zróżnicowania nie są natury dogmatycznej, lecz mają charakter duszpasterski. Ujmując zagadnienie konkretnie, należy zweryfikować, jaka praktyka może w rzeczywistości lepiej dopomóc wiernym postawić sakrament Eucharystii w centrum, jako rzeczywistość, do której cała inicjacja chrześcijańska zmierza. W ścisłej współpracy z kompetentnymi dykasteriami Kurii Rzymskiej konferencje biskupów zweryfikują skuteczność aktualnego toku wtajemniczenia, po to, by działalność wychowawcza naszych wspólnot pomagała chrześcijaninowi w coraz pełniejszym dojrzwaniu, by doszedł on do przyjęcia w swoim życiu autentycznie eucharystycznego fundamentu, tak aby mógł w sposób odpowiadający naszym czasom zdawać sprawę z własnej nadziei (por. 1 P 3, 15)».